

LOSONCZ ALPÁR

A vízikertről

A láthatósággal való kísérletezés, a tér konfigurációjának a fény és a sötétség interakciója segítségével történő megmutatása, a mélység paradoxona, a tiszta, jelentés nélküli felületek látványába beoltott piros szín jelenléte – íme Zoran Gaši festői munkásságának kerete. Művészetének jellegzetessége, hogy a figuratív vonatkozásokat is tartalmazó látványt mintegy belemeríti az aquatikus világ terébe. Vászna, mint egy előttünk meredező vízfal, dezantromorfizált térbe vezet be bennünket. Ebben a konkrét természettől eltávolodó térben az egymásba bonyolódó színek, a borzongás üledékei, a szín-játékból formálódó állat-alakok várnak, a szétfröcskölődött vércseppek melyek, mint egzisztencia-nyomok válnak láthatókká, és ott villognak a sötétből ránkmeredő szemek. Nyilvánvaló, hogy ezen utóbbi művészeti gesztus egy tisztos filozófiai és művészeti hagyományt idéz fel, nevezetesen, a látás egzisztenciális értelmezésének szerteágazó tradícióját. Újra és újra el kell mondanunk, hogy a látás aktusában bennefoglaltatik a látó és a látott interakciója, a hatás és a visszahatás mélyreható eseménye. A dezantromorfizáló tendencia ehelyütt a nem-emberi látás fenoménjével szembesít bennünket. Nem valamilyen érintetlen, netalán szublimált természetlátványt teszek itt szóvá. Ha tetten is érhetők szublimáló tendenciák Zoran Gaši festészetében, nem feledhetjük a szublimáláson túlmutató feszültséget, ha úgy tetszik, azt a feszültség-horizontot, amely elárulja, hogy a festő milyen módon szervezi meg erővonalait. Bár a fénynyalábok többször is úgy tűnnek fel, mint a sötétség-foltok hangúlyait tompító jelenségek, mégis látnunk kell, hogy tényleges céljuk nem a feloldás-feloldódás, hanem a látás legelemibb feltételének biztosítása.

Valójában az imént említett szemek, amelyek egy nem emberi természet háttéréből merülnek fel, a nézésünk szuverenitását borítják fel, megszólítanak, követeléssel lépnek fel velünk szemben. A vásznon konfigurálódó világ továbbterjed a néző, a rálátással próbálkozó befogadó perspektíváján. A befogadó ugyanis a rászegeződő szemek, a látás eseményének hatósugaraiban áll, ő az akit látnak, néznek és nem fordítva. Félreértés ne essék, nem pusztán nézőpontcseréről kell itt beszélnünk, valójában egy egzisztenciális átbillenés horgonyoz le bennünket Zoran Gaši képeinél. Amennyiben így gondolkodunk, úgy azt kell látnunk, hogy a festményekben felszínre kerülő világ a befogadó önpercepcióját veszi igénybe. Azt mondhatjuk, hogy a kívüliség jelentéseit veszi célba. Belehasít azokba a képzetekbe, amelyek azt mondják velünk, hogy a látásunk aktusa, mintegy a kívüliség tartományában rögzíti a befogadást. Azaz: a szokásba fagyott képzetek alapján véljük, hogy a kívüliség ott van kint, tőlünk távol. Miközben a látás eseményének részvevőjévé válunk, a dolgok, színek, fények elérnek bennünket. Pontosan a bevonásnak ezt az eseményét kell szem előtt tartanunk, amikor Zoran Gaši festői munkásságáról elmélkedünk. Amikor a látást nem az emberhez kapcsolja, hanem az anonimitás közegébe vonja azt, akkor csak azzal szembesít bennünket, ami elől nem térhetünk ki.